

Prevăzut în planul de cercetări arheologice pe anul 1982, sondajul de la fortificația medievală de pământ din comuna Vurpăr (jud. Sibiu) a fost efectuat în perioada 5–10 iulie. Vizibilă la suprafață, putând fi observat cursul întreg al valului de pământ, cetatea a fost amintită în foarte multe repertorii ale Transilvaniei. Fortificația se află pe locul numit „Cetate”, iar în limba germană „Stiebrich”, la cota 612 m. Ea se află la vreo 10 km nord de comuna Vurpăr, pe una din cele mai înalte culmi ale întinsei păduri Braniș, care traversează din defileul Hârtibaciului până în defileul Târnavei Mari. Această pădure întinsă a fost folosită de mai multe comune, de-a lungul evului mediu fiind cunoscute o serie de tranzacții între ele pentru trecerea unei părți de pădure din posesia unei comunități la alta.

În urma celei de-a doua invazii tătare de la 1283, care a vizat mai ales sudul Transilvaniei, o serie de instituții feudale, elemente ale nobilimii, cnezii români și greavi sași au luat măsuri imediate pentru amplificarea fortificațiilor existente sau ridicarea unor edificii de apărare noi. Astfel, comuna Vurpăr (seaul Sibiuului), așezată în vale, a încheiat o tranzacție cu greavul din Călvasăr pentru obținerea unui promontoriu din pădurea Braniș, care putea să fie lesne întărit. În 1296, capitlul de Alba confirmă că Mychael, fiul greavului Thomas de Hydegvyz (Călvasăr, azi în comuna Șura Mare), a dat mărturie că a vândut în numele său și al lui Nicolae, fratele său, pentru două zeci de mărci de argint fin, un munte „bun pentru clădirea unei cetăți, împreună cu o parcelă de pământ și cu pădurea ce ține nemijlocit de acel munte din moșia sa numită Bulla [Buia], deosebit și despărțit prin dotare și semne, locuitorilor din satul Heoholm [Vurpăr]. Comuna Vurpăr a fost prezentă la tranzacție prin Andreas, fiul lui Hermann¹.

Documentul, de mult cunoscut și comentat², datează prin urmare destul de exact perioada în care s-a ridicat fortificația în cauză, anume în

jurul anului 1300. Numele german al cetății (Radeburg) confirmă că, într-adevăr, cetatea s-a construit într-un loc ce a fost defrișat (roden = a defrișa).

Fortificația a fost cercetată în total prin 7 secțiuni (11,5 × 1 m; 38 × 1 m; 13 × 1 m; 12 × 1 m; 15 × 1 m; 15,50 × 1 m; 13 × 1 m) amplasate astfel încât să fie cunoscute toate punctele ei mai importante, cât și tehnica ei de amenajare. Prin săpăturile efectuate, s-a putut constata că spre exterior cetatea avea un șanț săpat în formă ovală lângă cornișa dealului, pământul rezultat fiind depus pe valul interior, mai întâi pământ de culoare maronie-cenușie, peste care valul a fost înălțat și cu pământ viu, de culoare galbenă. Adâncimea șanțului și înălțimea valului de apărare diferă din loc în loc, în funcție de accesibilitatea în interiorul fortificației. Din acest motiv și săpăturile efectuate au variat ca adâncime, fiind cuprinse între 0,50 și 2,40 m, până la pământul viu.

După măsurătorile efectuate la suprafață, K. Horedt indică o lungime totală de 190 m, iar lățime între 25 și 55 m, având un plan piriform.³ Față de aceste dimensiuni, în mina săpăturilor, întinderea reală a fortificației este următoarea: 170 m lungime, iar lățimea variază între 23 și 62 m, măsurătorile efectuându-se de la mijlocul dealului. În timpul săpăturilor nu au fost descoperite obiecte arheologice deosebite, cele câteva fragmente ceramice găsite provenind din epoca bronzului. Numai câteva dintre ele, atipice, par a proveni din evul mediu. Această stare de lucruri confirmă că această cetate de refugiu nu a fost folosită decât foarte puțin sau chiar deloc. Într-adevăr, după 1300, timp de aproape un secol, în Transilvania nu au mai survenit invazii străine. Aceasta nu înseamnă că fortificația de la Vurpăr nu a putut să fie folosită eventual în cursul luptelor pentru tronul Ungariei, începute după 1301, ca urmare a stingerii dinastiei arpadiene. Spada aflată în colecțiile muzeului Brukenthal din Sibiu (nr. inv. 10.323, M. 3812, lungime: 88 cm, lățime: 2,5 cm), care a fost descoperită întâmplător în

¹ DIR, C, Transilvania, veacul XIII, II (1251–1300), București, 1952, nr. 467, p. 417–418.

² K. Horedt, *Untersuchungen zur Frühgeschichte Siebenbürgens*, București, 1958, p. 152–153.

³ *Ibidem*.

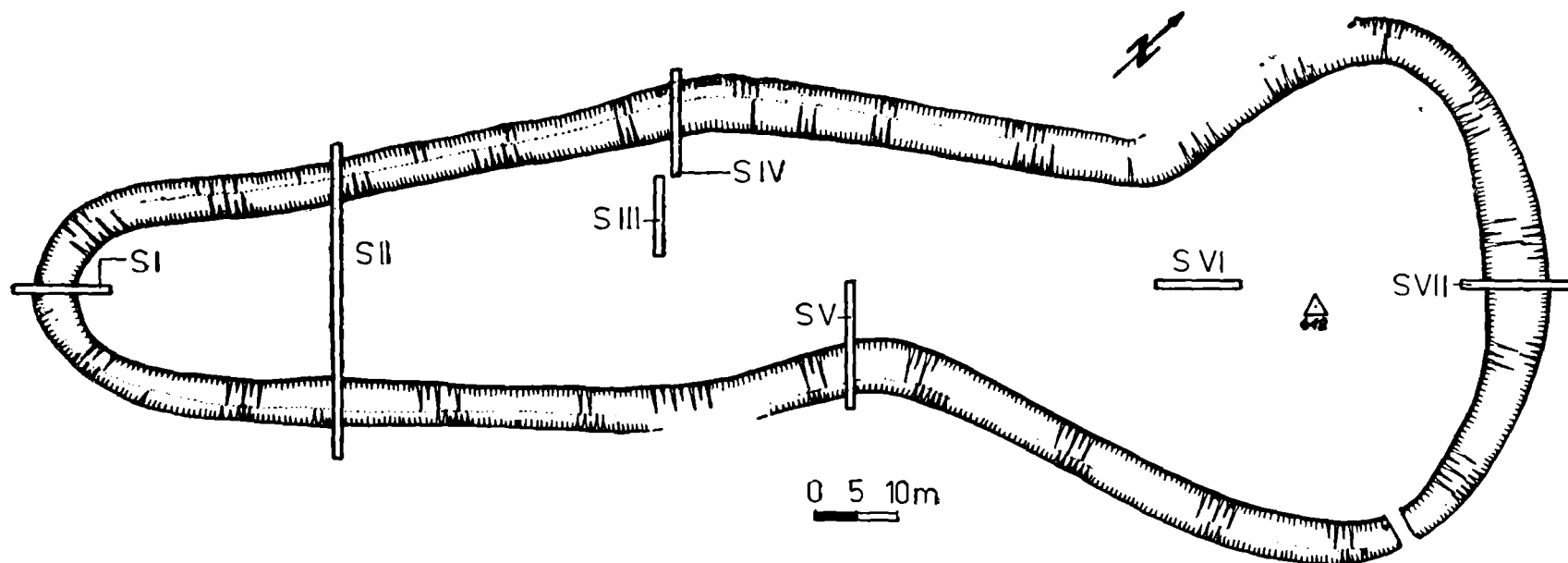

Fig. 1. Vurpăr 1982. Planul general al săpăturilor la cetatea feudală.

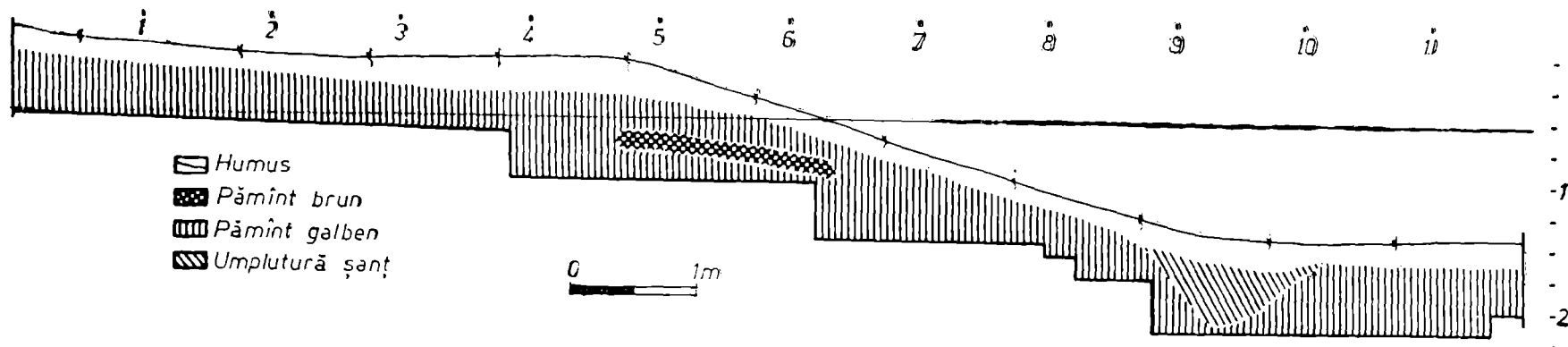

Fig. 2. Vurpăr 1982. Profilul de SE al S.I.

această fortificație, sugerează că aici s-au retras la un moment dat sătenii din Vurpăr, eventual și din alte comune, care aveau acces la pădurea Braniș. Spada are o lamă în două tășuri și canelură mediană pe ambele părți, vârful rupt și garda dreaptă. După forma specifică a butonului, calotă sferică cu partea superioară ridicată la mijloc, ea datează, tipologic, din prima jumătate a secolului al XIII-lea. Acest tip de spadă este răspândit în Europa de vest, centrală și de nord, lipsind în partea de vest a U.R.S.S.⁴ Această datare nu contrazice posibilitatea ca ea să fi fost folosită aici la începutul secolului al XIV-lea. Se știe că pentru a se impune în regatul ungar și în voievodatul Transilvaniei Carol Robert de Anjou a trebuit să poarte lupte îndelungate. Printre adversarii săi se numără și sașii care erau conduși de greavul Henning din Petrești, luptele încheindu-se prin înfrângerea celor din urmă, lângă Rupea, în anul 1324. Este posibil ca în timpul în care armata regală urmă-

rea contingentele săsești, locuitorii din Vurpăr să se fi retras în cetatea sondată de noi, cu aceea ocazie rămânând acolo și spada amintită.

MITTELALTERISCHE ERDBURG VON VURPĂR, JUD. SIBIU

ZUSAMMENFASSUNG

Die mittelalterliche Erdbefestigung ist im Grundriß eine birnenförmige Anlage, verfügt über einen Erdwall und einen davor liegenden Schutzgraben. Die Ausmaße der Burg sind: 170 m Länge und 23 — 62 m Breite. Ihre Erbauung erfolgte unmittelbar auf den zweiten Tatareneinfall (1283) und wurde im folgenden Jahrhundert als Fliehburg von mehreren siebenbürgisch-sächsischen Gemeinschaften benutzt.

ABBILDUNGSVEZEICHNIS

Abb. 1. Vurpăr 1982. Burganlage und Grabungsschnitte der mittelalterlichen Burg.

Abb. 2. Vurpăr 1982. Schichtenfolge im ersten Grabungsschnitt.

⁴ M. Rill, *Spade din secolele XII — XIII în colecțiile muzeului Brukenthal Sibiu* (mss).